

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 373.31

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Білоусова Н. В.

У статті розкривається суть проектної методики з природознавства в роботі з молодшими школярами.

Ключові слова: молодші школярі, проектна методика, природознавство.

В статье рассматривается идея проектной методики по природоведению во время работы с младшими школьниками.

Ключевые слова: младшие школьники, проектная методика, природоведение.

The article reveals the essence of a project method for natural science lessons in primary school.

Key words: children of primary school age, project methods, natural science.

Найважливішими завданнями освіти у школі I ступеня під час вивчення навчального предмета "Природознавство" є формування предметних і універсальних способів дій, що забезпечують можливість одержання не лише повноцінної якісної освіти в основній школі, а і формування природознавчої компетентності учнів; створення психолого-педагогічних умов для індивідуального розвитку дитини; формування вміння спостерігати за об'єктами та явищами живої та неживої природи; формування науково-дослідних умінь під час реалізації короткотривалих дослідницьких, творчих та інформаційно-пізнавальних проектів, практичних робіт, спостережень та дослідів, екскурсій; формування вміння виокремлювати найважливіші ознаки предметів та явищ природи, моделювати їх; оволодіння початковими науково-дослідними вміннями під час проведення власних досліджень, практичних робіт, спостережень та дослідів. Це сприяє самовираженню, формуванню навичок спілкування, готовності до творчості, реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчально-виховного процесу, створенню умов для самопізнання і саморозвитку дитини [5].

К. Гуз, О. Ільченко, А. Степанюк, Т. Гільберг, Т. Сак, Н. Яришева та інші розглядали різні проблеми формування природничих знань у школярів. Але проблема проектної діяльності на уроках природознавства розкрито в працях науковців недостатньо. Тому ми своїм завданням визначили розкрити суть проектної діяльності на уроках природознавства з молодшими школярами.

В основу методу проектів покладено ідеї гуманізму, об'ґрунтовані американським філософом і педагогом Дж. Дьюї. Він пропонував здійснювати навчання на активній основі, шляхом організації практичної діяльності учнів, враховуючи їх особисті інтереси. Педагог вважав, що навчання є розв'язанням проблем, узятих з реального життя, близьких і зрозумілих для дітей.

Зараз метод проектів набув великої популярності завдяки поєднанню теоретичних знань і їх практичного застосування (Т. Ремех, Є. Полат, М. Леонтьєва, С. Пілюгіна, Є. Васіна та ін.).

Педагоги-практики вважають, що метод проектів стимулює до вирішення проблем, які потребують певної суми знань; розвиває критичне мислення; формує навички роботи з інформацією (добір потрібної інформації, її аналіз, систематизація); допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання в співпраці під час виконання різних соціальних ролей.

Саме в початковій школі починає приділятися увага проектній технології. Завдяки ній учні мають змогу здобувати знання в процесі планування та виконання практичних завдань. Ці проекти є короткостроковими і виконуються в межах одного-

двох уроків або кількох тижнів. За домінуючим методом навчання в початковій школі учні залучаються до інформаційних, творчих, дослідницьких, рольових та ігрових проектів.

Дослідницькі проекти потребують добре продуманого плану, чітких завдань, продуманих методів. Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників. Вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату. Під час ігрових проектів учасники вибирають собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути і літературні персонажі, і реально існуючі особистості.

Всі ці проекти є навчальними, а їх головною метою є визначення вмінь і навичок проблематизації, визначення мети, умінь обробки матеріалу; планування та організації діяльності щодо вирішення різних проблем.

Навчальний проект проходить у кілька етапів:

1. Підготовка (визначення теми й мети проекту).

2. Планування:

а) визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів;

б) встановлення критеріїв оцінки результату й процесу.

3. Збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент).

4. Аналіз (аналіз результатів, формулювання висновків).

5. Подання й оцінка результатів.

Молодші школярі під час виконання проекту адаптуються у змінених життєвих ситуаціях, мають можливість проявити себе, спробувати свої сили, застосовувати свої знання на практиці, критично мислять, навчаються працювати з інформацією, стають комунікабельними, навчаються показувати публічно досягнутий результат.

В молодшому шкільному віці важливим є вміння учнів підготувати коротке повідомлення з використанням природничо-наукової лексики та ілюстративного матеріалу; коректне ведення навчального діалогу при роботі у малій групі; висловлювання власної думки щодо виступів товаришів, прочитаного або почутого на уроці; вміння презентувати дослідження.

Теми учнівських проектних робіт з природознавства обираються з навчальної програми з предмета. Теми повинні бути знайомі молодшим школярам і мати для них самих значення, знаходитись в галузі пізнавальних інтересів учнів і в зоні їх найближчого розвитку. Т. Гільберг пропонує наступну тематику проектів у початковій школі:

1 клас: Міні-проект "З чого виробляють папір та охорона лісів"

Міні-проект "Зелена аптека". Вивчення лікарських рослин

Міні-проект "Чому підстрибує м'яч?" Спостереження і дослідження, властивості повітря

Міні-проект "Що потрібно рослинам для життя?" Дослідження впливу води, тепла і світла на проростання насіння квасолі.

Міні-проект "Домашні улюбленці". Домашні тварини, догляд за ними.

Міні-проект "Назви". З'ясування походження назв рослин і тварин (мати-ймачуха, подорожник, сон-трава, жук-носоріг, жук-олень тощо).

Міні-проект "Корисні чи шкідливі?" Розповіді про значення тварин (жаби, павуки, мухи, змії та ін.).

Міні-проект "Життя медоносної бджоли". Взаємозв'язок бджоли як запилювача і рослин.

Міні-проект "Чи розуміють тварини одне одного?" Розповіді про поведінку тварин.

Міні-проект "Як малює олівець?" Методи вивчення природи: спостереження та досліді.

Міні-проект "Вода в моїй оселі". Вода, її властивості та раціональне використання в побуті.

Міні-проект "Нитковий телефон". Спостереження і досліді. Як виникають і передаються звуки?

Міні-проект "Що треба рослинам для життя"

2 клас: Міні-проект "Не зривай первоцвітів"

Міні-проект "Життя тварин узимку"
 Міні-проект "Правда й вигадка про їжака"
 Міні-проект "Чому птахи летять "клином"?"
 Міні-проект "Як зберігати в домашніх умовах плоди та насіння".
 3 клас: Міні-проект "До якої групи тварин належали динозаври?"
 Міні-проект "Як покращити властивості ґрунту"
 Міні-проект "Чудернацькі витвори природи"
 Міні-проект "Професії, які пов'язані з водою" або "Вода – руйнівник чи вода – рятівник?"

4 клас: Дослідницький проект "Як заощадити тепло й електроенергію в своїй оселі?"

Дослідницький проект "Коли відбуваються втрати тепла у будинках?"
 Міні-проект "Як виникла назва мого міста (села)?"
 Дослідницький проект "Що забруднює ґрунт?" (Експеримент)
 Дослідницький проект "Виготовлення саморобних важільних терезів та різноваг" або інформаційно-пізнавальний проект "Ми вимірюємо Сонячну систему!" (порівняння відстаней планет до Сонця, порівняння їхніх розмірів, мас) [5].

Під час роботи над проектом важливо ставити дітям такі запитання: Які уміння знадобляться вам для виконання проекту? Чи всіма уміннями ви володієте повною мірою? Яким чином можна здобути необхідні уміння? Де ще можна застосовувати такі уміння?

Враховуючи особливу зацікавленість молодших школярів у інформації, вчитель спрямовує їх на самостійний пошук. При цьому доцільно поставити наступні питання: Яку інформацію вам потрібно отримати? До яких джерел краще звернутися (Інтернет, довідники, художня література, підручники)?

У процесі роботи над проектом з природознавства доцільно проводити з молодшими школярами екскурсії та прогулянки-спостереження.

Особливої уваги у початковій школі потребує завершальний етап проектної діяльності – захист проекту. Він здійснюється у формі: виставки виробів; невеликих виступів з розповіддю про роботу над своїм проектом; творчого звіту; добірки інформаційних повідомлень; проведення дослідів; складання усних та письмових есе; презентацій; випуску стінгазети; у вигляді фантастичної історії; виготовлення листівок, іграшок, сувенірів; гербаріїв; колекцій; альбомів; книжок-розкладок; ілюстрацій; казок тощо.

Захист проекту – завершальний етап виконання. Учні звітують про проведеною ними роботу. Для цього треба вчити учнів самоаналізу за допомогою запитань. Після захисту проекту виготовлені вироби можна подарувати членам родин учнів, передати у дитячий садок, зробити виставку в класі, школі. Важливо, щоб діти відчули потребу у корисності своєї праці.

Оцінювання виконаних проектів повинне мати стимулюючий характер. Школярів, які досягають особливих результатів, доречно відзначити дипломами або пам'ятними подарунками. У початковій школі має бути заохоченим кожен учень, який взяв участь у виконанні проекту. Педагог повинен виділити декілька номінацій: "Пізнавальний проект", "Потрібний проект", "Пам'ятний проект", "Яскравий проект", "Веселий проект" тощо. Також спільним призом для усього класу може бути похід до лісу, на виставку, в музей, на екскурсію і т. д.

Отже, метод проектів дозволяє учасникам навчального процесу перейти до суб'єкт-суб'єктних відносин, сприяє самостійній цілеспрямованій, умотивованій і результативній діяльності школярів.

Перспективними напрямками дослідження визначаємо дослідження методики формування умінь до роботи з міні-проектами та дослідницькими проектами в учнів початкової школи.

Література

1. Дьоміна О. М. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів і вчителя / О. М. Дьоміна // Англійська мова та література : науково-методичний журнал. – 2012. – № 3. – С. 7–10.
2. Журавльова Р. В. Метод проектів / Р. В. Журавльова // Фізика в школах України : науково-методичний журнал. – 2014. – № 13/14. – С. 2–8.

3. Кезик О. формування життєвої компетентності учнів шляхом використання методу проєктів / О. Кезик, Г. Одноратова, І. Соколова // Все для вчителя : Інформаційно-практичний бюлетень. – 2006. – № 3–4. – С. 115.

4. Косогова О. О. Метод проєктів у практиці сучасної школи : посіб. для педагогів / О. О. Косогова // Організація проєктної діяльності в межах навчального закладу. Проєктні тижні. Проєктні ідеї. – Х. : Ранок : Веста, 2009. – 144 с. – (Нові педагогічні технології).

5. Навчальна програма "Природознавство 1–4 класи" [Електронний ресурс] / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак, Д. Д. Біда та ін. – Режим доступу: noosfera.org.ua/files/pruroda_1-4.Doc. – Назва з екрана.

6. Покроковий алгоритм організації проєктної діяльності // Вихователь-методист дошкільного закладу : щоміс. спец. журн. – 2013. – № 11. – С. 62.

7. Проєкти у школі: розробка та реалізація // Бібліотека "Шкільного світу". Завуч. Бібліотека. – 2013. – № 12. – С. 1–128.

8. Стежинами творчості до вершини пізнання / упоряд. О. Шабельник. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2008. – 342 с.

9. Токаренко Н. Організуємо проєктну діяльність: крок за кроком / Н. Токаренко // Вихователь-методист дошкільного закладу : щоміс. спец. журн. – 2013. – № 11. – С. 59–61.

10. Щеглакова Д. В. Проєктна діяльність і саморозвиток особистості / Д. В. Щеглакова // Біологія : наук.-метод. журнал. – 2014. – № 9. Фаховий сервіс. – № 11. – С. 21–24.